

Návrat ke kapitalismu: privatizace a restituce s otazníky

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 to nejprve vypadalo, že navážeme na obrodny proces z roku 1968, který byl násilně přerušen sovětskou invazí. Na tribuně se opět objevil Alexandr Dubček a byl nadšeně vítán Pražany. Brzy se ale dal vývoj jiným směrem - jakékoli „socialistické experimenty“ byly prohlášeny za dílo ďáblovo a návrat ke kapitalismu, či „tržnímu ekonomice bez přívlastků“ byl přijat jako jediná možná alternativa dalšího vývoje. Cílem bylo „vrátit se do Evropy“, rozuměj té západní, do zóny blahobytu. Základem toho návratu se stal návrat kdysi zestátněného majetku do soukromých rukou: *privatizace a restituce*. Krédem liberálních ekonomů bylo tvrzení, že *soukromý vlastník se o majetek postará lépe než stát*.

Dnes po zkušenostech vidíme, že to mnohdy neplatí: novopečení vlastníci nechali nabyté firmy často zkrachovat a po „nepovedené privatizaci“ mizejí významné kulturní památky. Majitelé je nechávají úmyslně zdevastovat, neboť půdu na které stojí mohou lépe využít či zpeněžit. Pro řízení velké firmy jsou potřebné některé vlastnosti, které spekulanti obvykle nemají: schopnost odhadnout vývoj trhu a učinit strategická rozhodnutí, manažerské schopnosti a zejména schopnost vytvořit určitou *firemní kulturu*, aby se pracovníci ztotožnili s firmou. Kdo rychle nabyt, rychle pozbyl, a navíc udělal spoustu škody. Nedávno proběhla médii zpráva o problémech někdejšího šéfa *Poldi Kladno* Stehlíka, který neplatí nájemné za pronajatý dům. Kdysi slavný manažer tak může přijít o střechu nad hlavou.

Druhým pilířem návratu ke kapitalismu se stala restituce, neboli „zmírnění majetkových křivd“. Autoři zákona správně tušili, že úplné odčinění křivd po cca 40 letech není možné. Původní majitelé, kteří utrpěli újmu, již buď nežili nebo byli ve velmi pokročilém věku. V případě zabaveného majetku organizací rozpuštěných po roce 1948 (Sociální demokracie, Sokol, Junák) byla otázkou právní kontinuita s obnovenými organizacemi; tyto organizace sice dále existovaly v zahraničí nebo jako jakési tajné spolky, ale jejich členská základna se za ty roky úplně změnila. Podivné bylo zejména navrácení Lidového domu v Praze Sociální demokracii, za jejíž vyřízení požadoval advokát honorář ve výši několika miliard. Tyto peníze strana, mající dnes poměrně malou členskou základnu, pochopitelně neměla¹.

Není mi známo, zda někdo souhrnně vyhodnotil dopad restitucí, do jaké míry splnily očekávaný záměr. Někde se skutečně obnovily tradiční firmy a obchody, a někteří zemědělci se vrátili k soukromému hospodaření. Jinde se však na úkor restituentů přiživili různí spekulanti, kteří zneužili jejich vysokého věku. V mnoha rodinách vyvolal návrat majetku majetkové spory; zhoršilo se také společenské klima, nastal posun hodnot². Heslo „*Co bylo ukradeno, musí být navraceno*“ je pro tento případ, kdy se společnost úplně změnila, značně problematické. Připomíná situaci rebelujících Chodů, kteří trvali na svých privilegiích v době, kdy jejich ochrana hranic již ztrácela praktický význam.

Platí to i pro církevní restituce, o nichž se již řadu let naše politické strany dohadují. Kdysi vlastnila katolická církev řadu nemovitostí, které jí odkázali zbožní zámožní dárci³. Církev tehdy byla mocnou institucí a musela mít i schopné správce majetku, aby z něho měla prospěch. Právní kontinuita církví je sice nezpochybnitelná, ale dnes jsou církve úplně něco jiného - ve společnosti je jejich role spíše okrajová. Navíc se ukazuje, že církevní instituce s majetkem dobře nehospodaří. Darované objekty nejsou často vhodně využity a otazníky budí

---

¹ Nevím jak tato kauza, v níž byl angažován Jiří Paroubek, nakonec dopadla

² Seneca v *Listech Lucilioví* uvádí, že majetek neškodí tomu, kdo na něm nelpí; pro někoho může být nabytí majetku pohroma

³ Podle liturgie za přímlyvu u Boha Otce, Panny Marie, andělů a svatých

také etická stránka jejich podnikání⁴. Pokud by se církvím navrátily rozsáhlé nemovitosti, těžko odhadnout, kdo by je nakonec získal⁵.

Restitucemi byla „postižena“ i naše rodina. Bratrovi mého dědečka byl po roce 1948 zabaven statek nedaleko Prahy a jeho rodina byla vysídlena do pohraničí. Kdosi z příbuzných dal po revoluci podnět mé vzdálené tetě, dceři majitele statku, aby požádala o navrácení majetku, a dohodili jí i „pomocníka“. Z něho se vyklubal člověk nekompetentní, který uzavřel jménem tety nesmyslné smlouvy a na tetu se začaly hrnout žaloby. V zoufalosti se teta obrátila o pomoc na Pražské arcibiskupství a svůj majetek darovala církvi. Dali jí schopného advokáta, který ji „vysekal“ z žalob, ale jeho služby musela zaplatit prodejem lesa⁶. Někdejší statek (pozdější areál bývalého JZD) je po 20 letech napůl opuštěný a chátrá. Pikantností příběhu bylo, že někteří místní občané, kteří si předtím od tety koupili pozemky na zahrádky, je museli zaplatit ještě jednou... Jakoby církvi nezáleželo na tom, jakou bude mít „imidž“ na veřejnosti.

Davle, 6. listopadu 2011

Jan Matys

---

⁴ Viz třeba případ sester Voršilek, které prodaly omylem získanou pomocnou budovu Národního divadla.

⁵ Netýká se to zdaleka jen katolické církve; problémy s využitím svého majetku má také Církev Československá-husitská. Její představitelé sesadili svého patriarchu Jana Schwarze, když začal kněze nabádat, aby méně podnikali a více se věnovali duchovní činnosti. Problémy s majetkem měla i Obec Unitářů.

⁶ Firma, která lesní pozemek koupila, porazila všechny vzrostlé stromy a dál se o les nestará. Dnes je tu jakási divočina, převážně březový porost.